नानाविधेषु व्यापारेषु प्रेषणीयाः पुरुषाः 'अभवन्'। 'तत्' तस्मिन् सत्रे योऽयं 'मृत्युः' सोऽयं 'शमिता' अभवत्। कीदृशः 'शमिता', 'धाता' यथा पशुः शब्दं न करोति तथा तन्मुखं धारयितुं समर्थः, अतएव 'उग्रः', सत्रोपयुक्तानां 'विशां' प्रजानां 'पतिः' अमारणेन पालकः॥

(१६) अथ षोडशमाह। "विश्वसृजः प्रथमाः सत्रमासत। सहस्रसमं प्रसुतेन यन्तः। ततो ह जज्ञे भुवनस्य गोपाः। हिरण्मयः शकुनिर्ब्रह्मनाम" इति। पूर्व्वेषु मन्त्रेषु लक्षसंवत्सरसत्रं निरूपितं। उत्तरेषु मन्त्रेषु सहस्रसंवत्सरसत्रं निरूप्यते। विश्वं सृजन्तीति 'विश्वसृजः', ते च 'प्रथमाः' सृष्ट्यादावुत्पन्नाः, 'सत्रं' अनुष्ठितवन्तः। कीदृशं सत्रं, 'सहस्रसमं' सहस्रसङ्ख्याकाः समाः संवत्सरा यस्मिन् सत्रे तत् सहस्रसमं। किं कुर्व्वन्तः, 'प्रसुतेन यन्तः' प्रतिदिनमभिषुतः सोमः प्रसुतः तेनानुतिष्ठन्तः। 'ततः' संवत्सरसत्रानुष्ठानात्, 'शकुनिः' 'जज्ञे' ज्ञानशक्तिक्रियाशक्तिरूपद्वयवान् पक्षी समुत्पन्नः। स च 'भुवनस्य गोपाः' सर्व्वस्य लोकस्य पालकः, 'हिरण्मयः' ज्योतिर्म्मयः, 'ब्रह्मेति' तस्य 'नाम'। परब्रह्मैव विश्वसृजामनुष्ठानं पालयितुं हिरण्मयशकुनिरूपं स्वीचकार, तं हिरण्यगर्भं इत्याचक्षते। तथा च मन्त्रान्तरमाम्नायते, हिरण्यगर्भः समवर्त्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् इति॥

(१७) अथ सप्तदशमाह। "येन सूर्य्यस्तपति तेजसेद्धः। पिता पुत्रेण पितृमान् योनियोनौ। नावेदविन्मनुते तं बृह-